

Műértelmező szövegalkotás: összehasonlító műelemzés

**MAGYAR EMELT
MAGABIZTOSAN**

AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ MŰÉRTELMEZŐ FELADAT

Új feladattípus az emelt szintű érettségiben, eddig csak középszinten szerepelt.

- A feladatokat összeállító bizottság dönt arról, adott évben egy művet kell-e értelmezni, vagy összehasonlító műértelmezés a feladat.

► Az összehasonlító műértelmezés több szempontból megegyezik az egy mű értelmezése feladattal:

- Terjedelme: 600-800 szó
- A líra, az epika vagy a dráma műneméből is lehet benne szöveg.
- Lehet ismert vagy nem ismert szerző műve.
- Csak magyar alkotás szerepelhet a feladatban.
- Értékelési szempontjai: tartalom: 25 pont, szerkezet: 5 pont, nyelvi igényesség: 10 pont (részletesen lásd az „egy mű értelmezése” feladatnál).
- A javasolt időbeosztás is hasonló (részletesen lásd az egy mű értelmezése feladatnál).

A feladattípus várható célkitűzése:

- Közös témához, motívumhoz, toposzhoz kapcsolódó, ám eltérő szerzőtől és / vagy korszakból származó művek.
- A feladat ugyanazon motívum különböző megjelenési formáinak bemutatását várja, vagyis a hasonlóságok és különbségek számbavételét.

A legutóbbi négy középszintű feladatsor összehasonlító feladatai

Vizsgaidőszak	Téma	Egyik szöveg	Másik szöveg
2022. május	létösszegzés	Arany János: <i>Epilógus</i>	Tóth Árpád: <i>Gyopár</i>
2022. október	üzenet haza	Gyóni Géza: <i>Üzenet a kedvesnek</i>	Radnóti Miklós: <i>Levél a hitvesnek</i>
2023. május	Nagyvárad	Janus Pannonius: <i>Búcsú Váradtól</i>	Juhász Gyula: <i>Várad</i>
2023. október	szerelemi vágyódás	Vörösmarty Mihály: <i>Ábránd</i>	Petőfi: <i>Lennék én folyóvíz...</i>

KÖZÉPSZINTŰ ÖSSZEHAISONLÍTÓ FELADATOK

2022. október

Értelmezze Gyóni Géza *Üzenet a kedvesnek* és Radnóti Miklós *Levél a hitveshez* című költeményét! Összehasonlító elemzésében vesse egybe a költemények **vershelyzetének** és **beszédmódjának** összefüggéseit! Jellemezze a versek lírai alanyának **szerelemfelfogását!** Dolgozatában térjen ki a **poétikai eszközök** jelentésformáló szerepére!

2023. október

Értelmezze Vörösmarty Mihály *Ábránd* és Petőfi Sándor *Lennék én folyóviz...* című költeményét! Hasonlítsa össze a két alkotást! Összehasonlító elemzésében vesse egybe a két lírai én **szerelmi vágyódásának** költői kifejeződését! Dolgozatában mutassa be a költemények **szerkezeti sajátosságait**, valamint térjen ki a művek **poétikai eszközeinek** jelentésformáló szerepére is!

AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ DOLGOZAT NÉHÁNY JELLEMZŐJE

- ▶ **Nem két rövid elemzést kell írni egymás után**, hanem a feladatkiírás szempontjai szerint párhuzamosan kell értelmezni a két művet.
 - Ennek megfelelően nem lehet olyan részletesen elemezni a műveket, mint az „egy mű értelmezése” feladatnál.
- ▶ **Arányosan kell felépíteni az esszét**, vagyis nagyjából hasonló figyelmet kell szentelni mindkét műnek.
- ▶ Az összehasonlító elemzés **nem csupán a különbségek és azonosságok leltára**, hanem azok **értelmezése** is.
 - Előfordulhat, hogy az egyik szöveg a tantervből ismert vers, így jól lehet használni a tanórán vagy a készülés során megismert elemzési szempontokat.
 - Az is elképzelhető, hogy ismert szerzőktől való a vers, így figyelembe kell venni a szerzők stílusával, műveivel, valamint a korszakkal kapcsolatos ismereteket.

Emelt szintű mintafeladat (2021)

- Berzsenyi Dániel: A közelítő tél – kötelező vers a kerettantervben
- Juhász Gyula: Ősz – nem szerepel a tantervben

Értelmezze az alábbi költeményeket! Elemezze bennük **toposzaik lehetséges jelentéseit**, valamint a **költői én** és a megjelenített **táj viszonyát**! Összehasonlításában térjen ki a **tájleírás eszközeire** és az alkotások **poétikai sajátosságaira**!

Megoldása 600-800 szó terjedelmű legyen!

A **Tartalom** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

- a feladatban közölt négy összehasonlítási szempont – poétikai jellemzők, a költői én és a táj viszonya, a tájleírás eszközei és a toposzok lehetséges jelentése – mindegyikét mindkét mű megközelítésében érvényesíti,
- továbbá a négy szempont mindegyikéről érdemi megállapítást tesz.

ÖTLETGYŰJTÉS 1.

► Az összehasonlítás elkészítésekor mindkét mű kapcsán kell megállapításokat tenni; számba kell venni a különbségeket és az azonosságokat is.

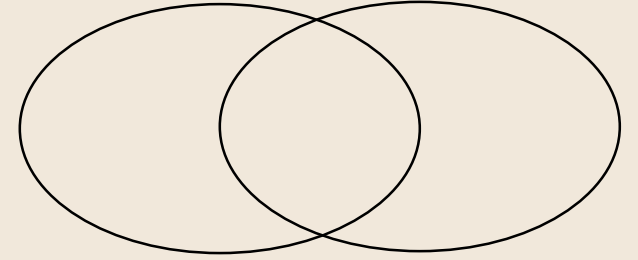
Összesen 20-25, a két műre arányosan vonatkozó jó megfigyelésből fölépíthető a min. 600 szavas esszé.

1. Poétikai jellemzők:

- Berzsenyi: klasszicista költői eszközök (mitológia, verselés, szerkezet)
 - Táj és beszélő inkább elkülönül: 1-3. vsz. tájleírás, 4. ált. megállapítás 5-6. személyessé teszi
- Juhász: impresszionista jellegű (hangulatok megjelenítése)
 - Táj és beszélő inkább összemosódik: 1. vsz. inkább a táj, 2. vsz. inkább a táj és a beszélő
 - A beszélő végig hangsúlyosan jelen van; szubjektív érzékelés

2. Költői én és a táj viszonya (érdemes táblázatot készíteni):

Berzsenyi D.	Juhász Gy.
Közös: beszélő magára vonatkoztatja az őszi táj sugallta elmúlást	
a táj ábrázolása (T/1) és a személyiség elkülönül, előbb a táj leírását olvassuk, majd a filozófiai gondolat következik	a beszélő az őszi táj része, így annak jelenségeivel mutatja be magát; önmaga és az ősz bemutatása párhuzamosan történik; kiegészül az alkonnal

3. Tájéleírás eszközei

- Közös elemek: negatív festés (hiányok), jelzős szerkezetek, hanghatás, hangszimbolika
- Berzsenyi: külső nézőpontból, a vers egy része tájleírás, illatok, szinesztézia, megszemélyesítés
- Juhász: belső nézőpontból, vers egésze tekinthető tájleírásnak, igék (borult, rámtalált) és igenevek (kihunyt, elnémult) ábrázoló ereje

4. Toposzok lehetséges jelentése

- Közös: az ősz az elmúlást, a végesség érzetét fejezi ki, nem utal az újjászületésre – másfelé tágítják a képet:
- Berzsenyi: tavasz és tél említése; idő általános mulandósága – „szárnyas idő”
- Juhász: megjelenik az alkonyat és a fa képe – nem általánosít

A GONDOLATMENET FÖLÉPÍTÉSE 1.

- ▶ Az esszé szerkezetét **NEM** az egyes művek határozzák meg, hanem az elemzési szempontok.
 - Vagyis az nem jó megoldás, ha egymás után elemezzük a két művet.
- ▶ A leginkább áttekinthető akkor lesz az esszé, ha a feladatkiírásban megadott szempontok szerint építjük fel érvelésünket
 - Egy tartalmi egységen belül mindkét szöveggel foglalkozunk az adott szempont szerint.
 - Természetesen lehet a szövegben olyan bekezdés, amely csak az egyik művel foglalkozik.
- ▶ Lehet más elrendezést is alkalmazni, ám a javító tanár könnyebben azonosítja a feladatkiírás szempontjait, ha annak megfelelően haladunk.
- ▶ Az egész szöveg kb. 10-12 bekezdés terjedelmű.
 - Lehet hosszabb bekezdéseket is írni, akkor kevesebb bekezdés lesz végül.

A GONDOLATMENET FÖLÉPÍTÉSE 2.

Már akkor érdemes bekezdésekben gondolkodni, amikor elrendezzük gondolatainkat.

1. Bevezetés (1 bekezdés)
2. Tétel, központi gondolat: a dolgozat valamilyen központi állítása (1 bekezdés)
Ez összevonható a bevezetéssel, de külön bekezdés is lehet.
3. Poétikai jellemzők (2 bekezdés)
4. Tájleírás eszközei (2 bekezdés)
5. Költői én és a táj viszonya (2 bekezdés)
6. A toposzok jelentése (1-2 bekezdés)
7. Befejezés, összegzés (1 bekezdés)

A „toposz” irodalmi fogalmát alapul venni:

„A magyar és az európai irodalom gazdag a toposzokban. Az utazás, a kert vagy éppen a sziget motívuma sokféle jelentésénél fogva különösen alkalmas arra, hogy a versek vagy prózai művek kiindulópontja legyen. Gyakran gondolhatjuk azt, hogy a költészet valójában ugyanazokat a témákat használja újra és újra, ám ha közelebbről megnézzük ezeket a toposzokat, láthatjuk azt is, hogy jelentésük változik. Így van ez az ősz és az évszakok gyakran fölmerülő metaforájával.

Berzsenyi Dániel A közelítő tél és Juhász Gyula Ősz című verse kiváló példával szolgál arra, milyen közös elemei és eltérései lehetnek az ősz toposzának...

Kiindulhatunk a szerzőkből is, hisz mindkettő ismert a vizsgázó előtt is:

„Berzsenyi Dánielt és Juhász Gyulát egy évszázad választja el egymástól. Az előbbi a klasszicizmus és a romantika határán alkotott, míg az utóbbi a Nyugat első nemzedékének jeles alakja, nagy hatással volt rá az impresszionizmus. Az előbbi vidéki földesúrként élt, míg az utóbbi tanárként dolgozott. A közöttük lévő nagy távolság dacára közös volt bennük az, hogy költészetükre jellemző volt valamilyen borongós borúlátás, különböző veszteségélmények gyakran jelentek meg műveikben.

Ennek kifejezésére jó eszközülni szolgál az ősz toposza...

► A bevezetés és a befejezés témája összekapcsolható.

Általános emberi tapasztalatból kiinduló:

- **Bevezetés:**

„Egy átlagos emberi élet során akár hetven alkalommal is átélhetjük a természet újjászületését, kivirágzását, majd lehanyatlását. Nem meglepő tehát, hogy ez a minden korszakban azonos élmény a világirodalom egyik meghatározó toposza lett, amely különböző változataiban jellemezni tudja a születés és az elmúlás élményét.”

- **Befejezés:**

„Berzsenyi Dániel és Juhász Gyula művét egy évszázad választja el egymástól. Nem tudhatjuk biztosan, de minden bizonnyal több hasonló ősz is megélt a két költő, olvasmányaikból pedig ismerhették az ősz korábbi irodalmi megközelítéseit. Alapélményük így nem különbözött, ám költészetről vallott felfogásuk, személyiségük eltérései és saját koruk hatásai miatt más irányból közelítettek a témához.

A HASONLÍTÁS NÉHÁNY SZÓFORDULATA

Szembeállító szófordulatok

- Míg Berzsenyinél..., addig Juhász Gyulánál...
- Juhász Gyula hangsúlyozza, hogy.... ezzel szemben Berzsenyi....
- Berzsenyi szerint...., viszont / azonban / ám Juhász Gyula
- Berzsenyinél inkább előtérbe kerül az, hogy.... mint amennyire Juhász Gyula....

Hasonlóságot kifejező szófordulatok

- Berzsenyi éppúgy kiemeli azt, hogy... mint ahogy Juhász Gyula
- Berzsenyi és Juhász versében egyaránt jelen van....
- Mind Berzsenyi Dániel, mind Juhász Gyula versében kiemelkedő jelentőségű, hogy...
- Akár Juhász Gyula versét nézzük, akár Berzsenyi képeit vizsgáljuk, ugyanarra jutunk: ...

HOGYAN KÉSZÜLJEK AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSRE?

▶ **Tartalmi elemek**

- Az „egy mű értelmezése” feladathoz hasonlóan a felkészülés során más műelemzések példájának tanulmányozása.
- A műelemzés szempontrendszerének áttekintése.
- Középszintű összehasonlító elemzések feladatainak, javítási útmutatóinak tanulmányozása.
 - A feladattípus 2005 óta jelen van középszinten, ez közel 40 feladatot jelent.
- Jellegzetes toposzok és motívumok tanulmányozása.

▶ **Szerkezet, stílus**

- Elemzési gyakorlatok
 - Feladatok kidolgozása, ötletgyűjtés, vázlatkészítés, részleges kidolgozás

A projekt a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, valamint a Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet együttműködésében valósul meg.

ELTE | BTK

